

Geografski **ŠKOLSKI ATLAS**

H R V A T S K A • E U R O P A • S V I J E T

6. izdanje

2024.

Nakladnik

ALFA d. d. Zagreb
Nova Ves 23a

Za nakladnika

Ivan Petric

Direktorica nakladništva

mr. sc. Daniela Novoselić

Urednik

Marko Labus

Autor

Nikola Štambak

Savjetnica za geografska imena

dr. sc. Ivana Crljenko

Recenzija

doc. dr. sc. Vedran Prelogović

Josip Jukić

Ante Smoljo

Ivan Zelenić

Ivan Gambiroža

Zrinka Klarin

Stjepan Lucić

Marija Buhin Huzanić

Korektura

Kristina Ferenčina

Dizajn knjižnog bloka

Alen Čabrić

Izrada karata

Tri dva jedan d. o. o.

Grafički prilozi

arhiva Alfe

shutterstock.com

Tehnička priprema

Alfa d. d.

Tisak

Tiskara Zrinski d. o. o.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU

Agencija za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske odobrila je uporabu ovog pomoćnog nastavnog sredstva rješenjem od **29. siječnja 2019.:** **KLASA: 602-09/18-01/0076, URBROJ: 561-06/14-19-3.**

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001212807.

© Alfa

Ova knjiga, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Sadržaj

Sunčev sustav	4
---------------------	---

Geografska karta	6
------------------------	---

Kako se služiti Geografskim školskim atlasom?	8
---	---

HRVATSKA

Opća karta	10
Prirodna osnova	12
Administrativna podjela	13
Klima	14
Stanovništvo	16
Gospodarstvo	18
Promet	19
Sjeverno hrvatsko primorje	20
Gorska Hrvatska	22
Nizinska Hrvatska	24
Južno hrvatsko primorje	26

EUROPA

Fizička karta	28
Politička karta	29
Prirodna osnova	30
Stanovništvo	31
Europa	32
Sredozemlje	34
Srednja Europa	36
Jugoistočna Europa	38
Francuska i Beneluks	40
Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska	41
Sjeverna Europa	42
Istočna Europa	43

AZIJA

Fizička karta	44
Politička karta	45
Prirodna osnova	46
Stanovništvo	47
Ruska Federacija	48
Kina	50
Japan	52
Jugoistočna Azija	53
Južna Azija	54
Jugozapadna Azija	56

AFRIKA

Fizička karta	58
Politička karta	59
Prirodna osnova	60
Stanovništvo	61
Afrika	62

SJEVERNA AMERIKA

Fizička karta	64
Politička karta	65
Prirodna osnova	66
Stanovništvo	67
Sjeverna Amerika	68
Sjedinjene Američke Države	70

JUŽNA AMERIKA

Fizička karta	74
Politička karta	75
Prirodna osnova	76
Stanovništvo	77
Južna Amerika	78

AUSTRALIJA I OCEANIJA

Australija	80
Prirodna obilježja	82
Oceanija	83

POLARNI KRAJEVI

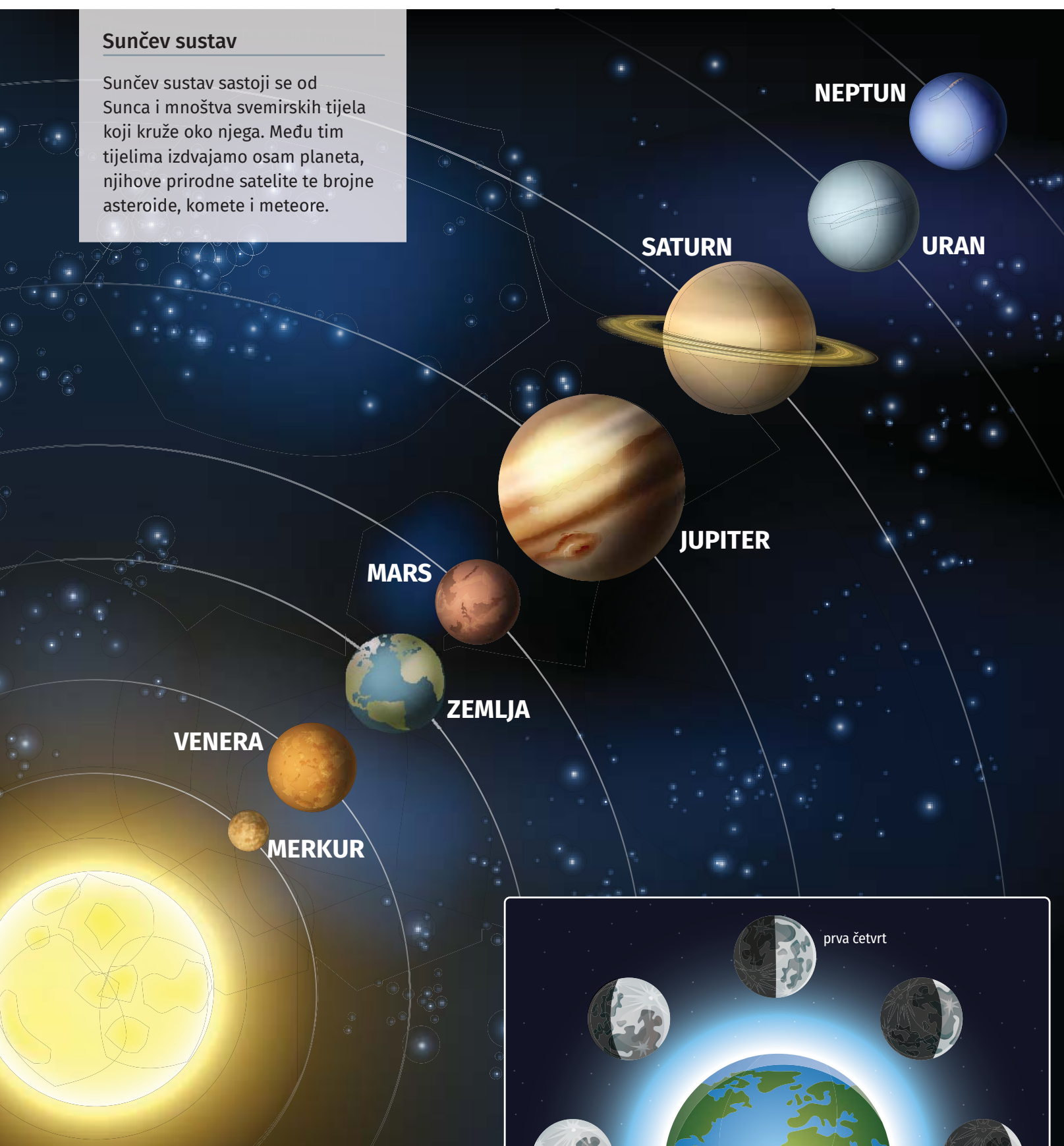
Arktik	84
Antarktika	85

SVIJET

Fizička karta	86
Politička karta	88
Globalna tektonika	90
Klima	92
Stanovništvo	94

Sunčev sustav

Sunčev sustav sastoji se od Sunca i mnoštva svemirskih tijela koji kruže oko njega. Među tim tijelima izdvajamo osam planeta, njihove prirodne satelite te brojne asteroide, komete i meteore.

Mjesečeve mijene

Mjesec je, nakon Sunca, najsjajnije nebesko tijelo koje se sa Zemlje vidi na nebu. Kako neprestano kruži oko Zemlje, naziva se njezinim prirodnim satelitom. Jedan Mjesečev krug oko Zemlje traje 29 dana i 12 sati. Mijenjanjem položaja u odnosu na Zemlju mijenja se vidljivost osunčane strane Mjeseca.

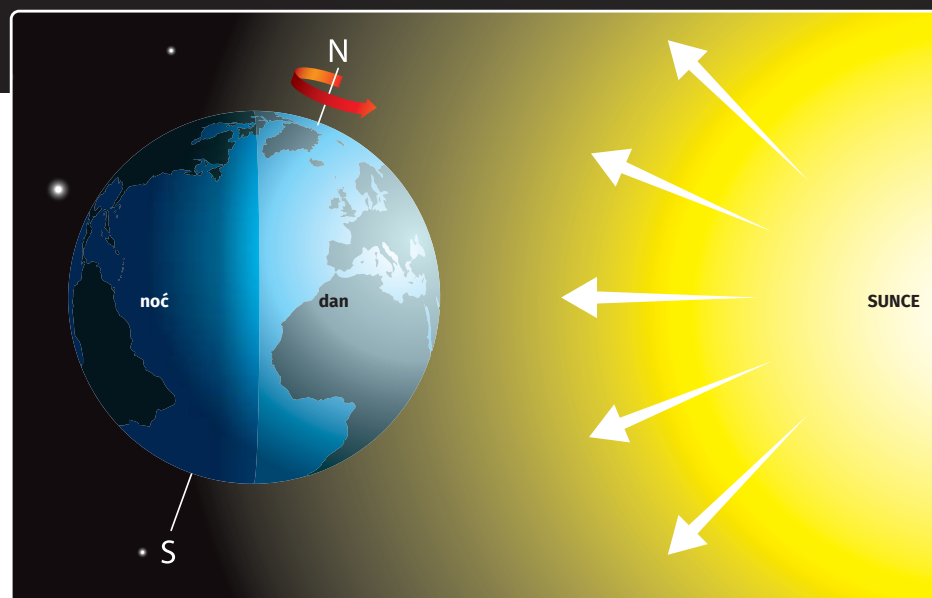
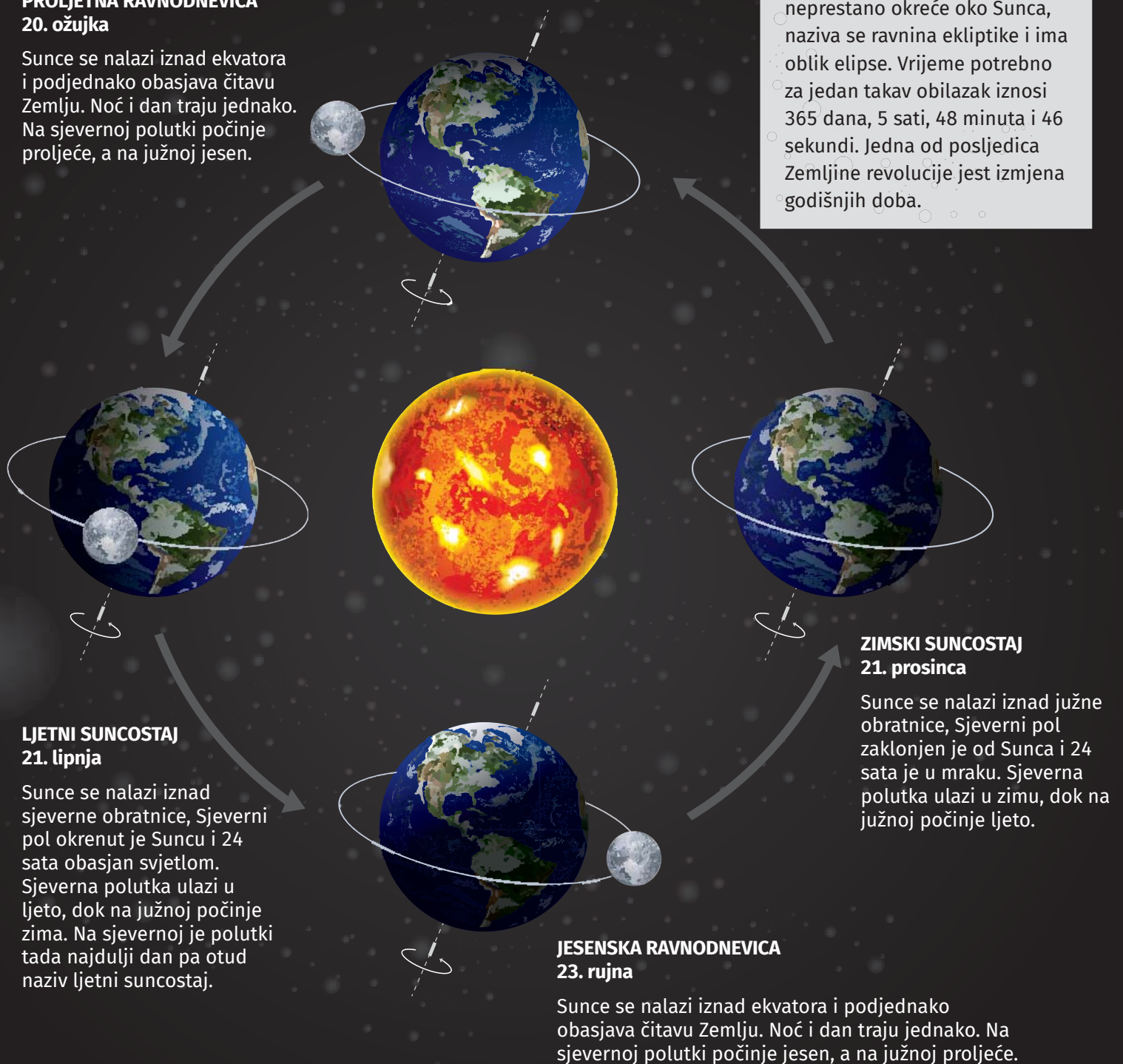

PROLJETNA RAVNODNEVICA 20. ožujka

Sunce se nalazi iznad ekvatora i podjednako obasjava čitavu Zemlju. Noć i dan traju jednako. Na sjevernoj polutki počinje proljeće, a na južnoj jesen.

Zemljina revolucija

- Putanja, po kojoj se Zemlja neprestano okreće oko Sunca, naziva se ravnina ekliptike i ima oblik elipse. Vrijeme potrebno za jedan takav obilazak iznosi 365 dana, 5 sati, 48 minuta i 46 sekundi. Jedna od posljedica Zemljine revolucije jest izmjena godišnjih doba.

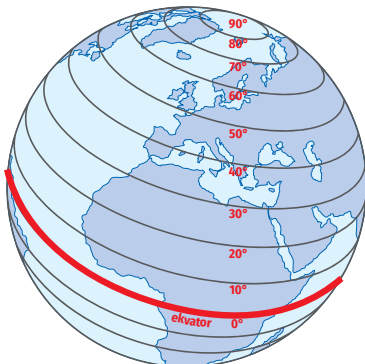

Zemljina rotacija

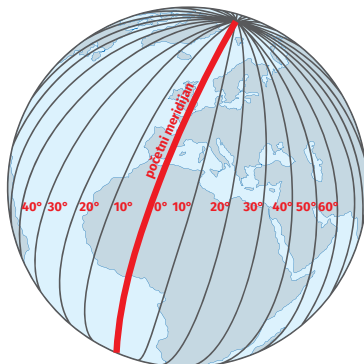
U svakom trenutku samo je jedna polovica Zemlje obasjana Sunčevim zrakama, dok je druga polovica u mraku. Okretanje Zemlje oko vlastite, zamišljene osi u smjeru od zapada prema istoku naziva se rotacija. Za jedan takav okret Zemlji su potrebna 24 sata – jedan Sunčev dan. U tom se vremenu na Zemlji izmijene jedno razdoblje svjetla (dan) i jedno razdoblje mraka (noć).

Geografska mreža

Paralele ili **usporednice** zamišljene su kružnice koje opasuju Zemlju u smjeru istok-zapad. Najveća zamišljena kružnica je **ekvator**, koja Zemlju dijeli na dvije jednake polutke. Označava se sa 0° . Stupanjske vrijednosti paralela kreću se od 0° do 90° prema Sjevernom polu, odnosno od 0° do 90° prema Južnom polu.

Meridijani ili **podnevnici** zamišljene su polukružnice koje spajaju Zemljine polove i sijeku paralele pod pravim kutom. Svi su meridijani iste duljine, a stupanjska vrijednost početnog meridijana iznosi 0° . Stupanjske vrijednosti meridijana kreću se od 0° do 180° prema istoku te od 0° do 180° prema zapadu.

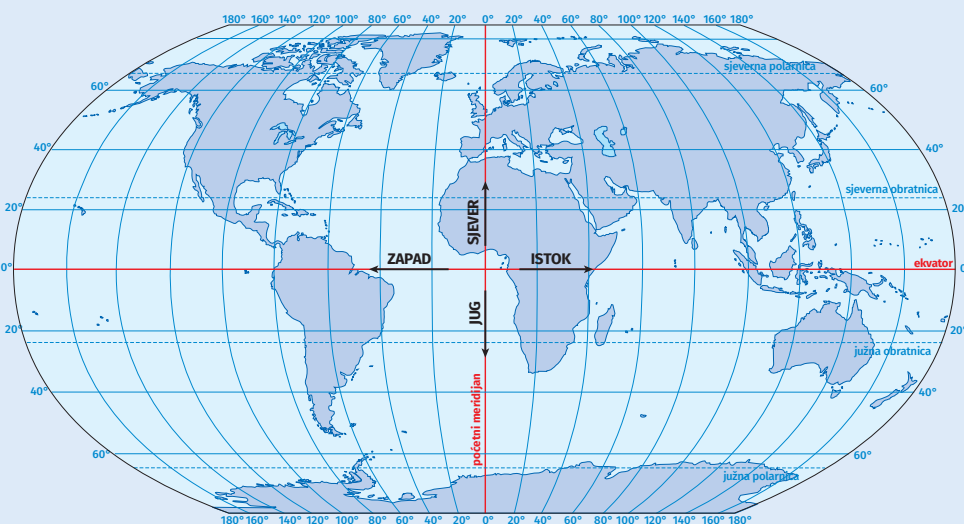

Meridijani i paralele međusobno se presijecaju i čine **geografsku mrežu**. Geografska mreža nam služi za određivanje geografskog smještaja bilo koje točke ili područja na geografskoj karti.

Određivanje geografskog smještaja

Za određivanje geografskog smještaja neke točke važno je na geografskoj mreži očitati udaljenost te točke od ekvatora (geografska širina) i od početnog meridijana (geografska dužina). Pomoću paralela određujemo je li neko mjesto sjeverno ili južno od ekvatora (sjeverna ili južna geografska širina). Meridijani nam omogućuju odrediti je li neko mjesto istočno ili zapadno od početnog meridijana (istočna ili zapadna geografska dužina).

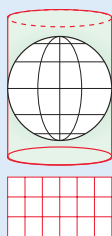

Kartografske projekcije

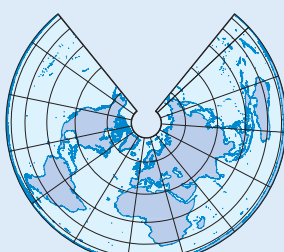
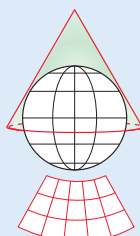
Kartografska projekcija jest način prenošenja sferne Zemljine površine na ravnu plohu, odnosno postupak preslikavanja geografske mreže na ravninu.

Zbog neizbježnih deformacija (iskrivljenja) i pokušaja njihova umanjenja nastajale su različite kartografske projekcije.

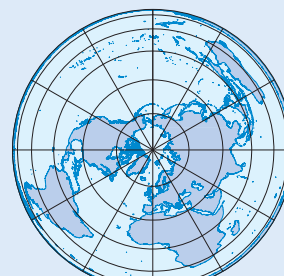
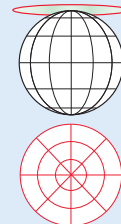
Valjkaste (cilindrične) projekcije

Stožaste (konusne) projekcije

Horizontske (azimutalne) projekcije

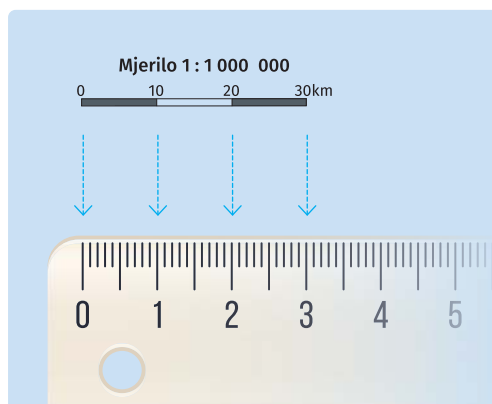
Mjerilo

Mjerilo je važan element geografske karte jer pokazuje odnos dužina na karti i u prirodi.

Tek nekoliko centimetara na geografskoj karti dovoljno je da prikaže udaljenost od više stotina kilometara.

Brojčano (numeričko) mjerilo izražava se u obliku brojčanog omjera (primjer 1 : 100 000).

Mjerilo 1 : 100 000 znači da je jedan centimetar na karti jednak sto tisuća centimetara (1 km) u stvarnosti.

Za brže i jednostavnije računanje udaljenosti koristimo **grafičko (linearno) mjerilo** – liniju podijeljenu na više jednakih dijelova. Ravnom uz pomoć grafičkog mjerila vrlo se lako preračunava udaljenost s karte u stvarnu udaljenost u prirodi.

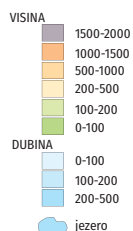
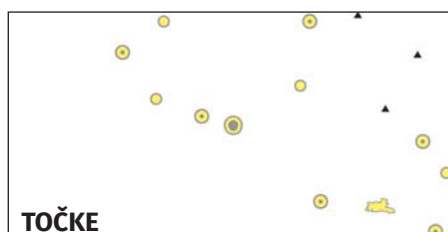

KRUPNIJE MJERILO
(manji prostor – više podataka)

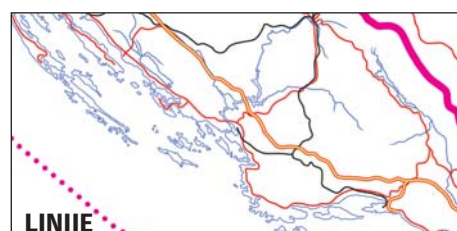
SITNIJE MJERILO
(veći prostor – manje podataka)

Geografski elementi karte

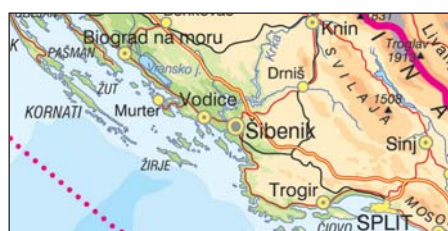
Najvažniji dio karte njezin je sadržaj. Kako bismo prikazali mnoštvo podataka, radi lakšeg čitanja i snalaženja na geografskoj karti, služimo se različitim bojama, linijama, točkama, slovima i brojevima.

- naselje do 5 000
- naselje od 5 000 do 15 000
- naselje od 15 000 do 30 000
- ★ naselje preko 30 000
- ▲ planinski vrh

- obala, rijeka
- cesta
- željeznička pruga
- autocesta
- kopnena granica
- ... morska granica

- ŠOLTA otok i planina (tiskana kosa slova)
- Knin manji i srednji grad gradovi (pisana slova)
- SPLIT veliki grad (tiskana slova)
- Vransko j. rijeka i jezero (pisana kosa slova plave boje)
- Dinara ime i visina planinskog vrha (pisana kosa slova)

Razvijanje kartografskih vještina i pismenosti doprinosi učenju i svladavanju nastavnih sadržaja iz geografije u osnovnim i srednjim školama. Geografska karta, kao neizostavno nastavno sredstvo i izvor znanja, olakšava pretraživanje geografskih informacija i donošenje zaključaka o prostoru koji istražujemo. *Geografski školski atlas* sadrži različite tipove geografskih karata i grafičkih priloga koji će pospješiti razumijevanje suvremenih prirodno-geografskih i društveno-geografskih pojava i procesa.

Naslov geografske karte

Prostor koji se obrađuje.

Opća geografska karta

Prikaz osnovnih prirodnih i društvenih sadržaja određenog prostora.

Tematska karta

Detaljan prikaz pojedinih geografskih tema ili sadržaja prikazan na geografskoj karti.

Visinska (hipsometrijska) ljestvica

Visinske i dubinske vrijednosti na karti označene bojama.

Brojčano i grafičko mjerilo

Odnos dužina na karti i u prirodi.

Tumač znakova

Objašnjenje kartografskih znakova na geografskoj karti.

Grafikoni i dijagrami

Grafički prikazi određenih geografskih pojava, odnosa i procesa.

Fotografije

GRANICE

	međunarodna granica
	sporna međunarodna granica
	granica države ili autonomije
	razgraničenje na moru

PROMETNICE

	autocesta
	cesta
	tunel

VODE

	rijeka
	povremena rijeka
	jezero
	povremeno jezero
	močvara
	led na vodi
	ledenjak

OSTALE OZNAKE

	pustinja
	koraljni greben
	vrh
	prijevoj
	dubinska točka
	zračna luka
	Kineski zid

KRATICE DRŽAVA KORIŠTENE U ATLASU

Arg.	Argentina	Niz.	Nizozemska
Aust.	Australija	Nor.	Norveška
Bra.	Brazil	NZ	Novi Zeland
Dan.	Danska	Njem.	Njemačka
Ekv.	Ekvador	Polj.	Poljska
Ekv. Gvin.	Ekvatorijalna Gvineja	Port.	Portugal
Fr.	Francuska	Rus.	Rusija
Ind.	Indija	SAD	Sjedinjene Američke Države
Jap.	Japan	Sing.	Singapur
RJA	Republika Južna Afrika	Šp.	Španjolska
Kan.	Kanada	UK	Ujedinjeno Kraljevstvo
Kol.	Kolumbija	Ukr.	Ukrajina
Kost.	Kostarika	Uru.	Urugvaj

VRSTE SLOVA

E U R O P A kontinent

T A S M A N I J A država

Francuska Gijana pokrajina

AUSTRALIJA prekomorski teritorij

ATLANTSKI OCEAN ocean

TIMORSKO MORE more

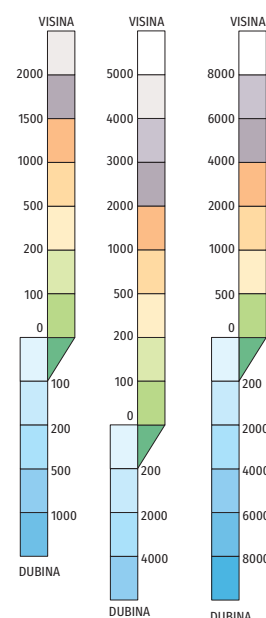
Z A G R O S gorje, planina

P a d s k a n i z i n a nizina, ravnjak, zaval, pustinja

KRETA otok

NP Kakadu nacionalni park

VISINSKE I DUBINSKE LJESTVICE

KRATICE KORIŠTENE U ATLASU

O.	otočje	Mt.	planina
Z.	zaljev	SA	sierra (planina)
Pol.	poluotok	Jez.	jezero

Kod pisanja toponima na geografskim kartama u ovom Atlasu, prednost smo dali imenima prilagođenim hrvatskom jeziku - **egzonimima**. Egzonimi su udomaćena imena stranih geografskih objekata koja se razlikuju od izvornih imena (endonima), npr. Azija, Beč, Prag, Rim, Sejšeli. Važan su dio hrvatskog kulturnog nasljeđa i jezičnog identiteta zajednice koja ih je stvorila i održala. U nedostatku prilagođenih imena koristimo izvorna imena. Zbog važnosti pojedinih toponima neki imaju i dvostruki naziv, pri čemu se na prvom mjestu nalazi prilagođeno, a u zagradi izvorno ime. Dvostruka imena korištena su uglavnom za pisanje glavnih gradova država, i to na onim geografskim kartama na kojima je taj prostor prikazan u krupnom mjerilu.

DRŽAVNI SIMBOLI REPUBLIKE HRVATSKE

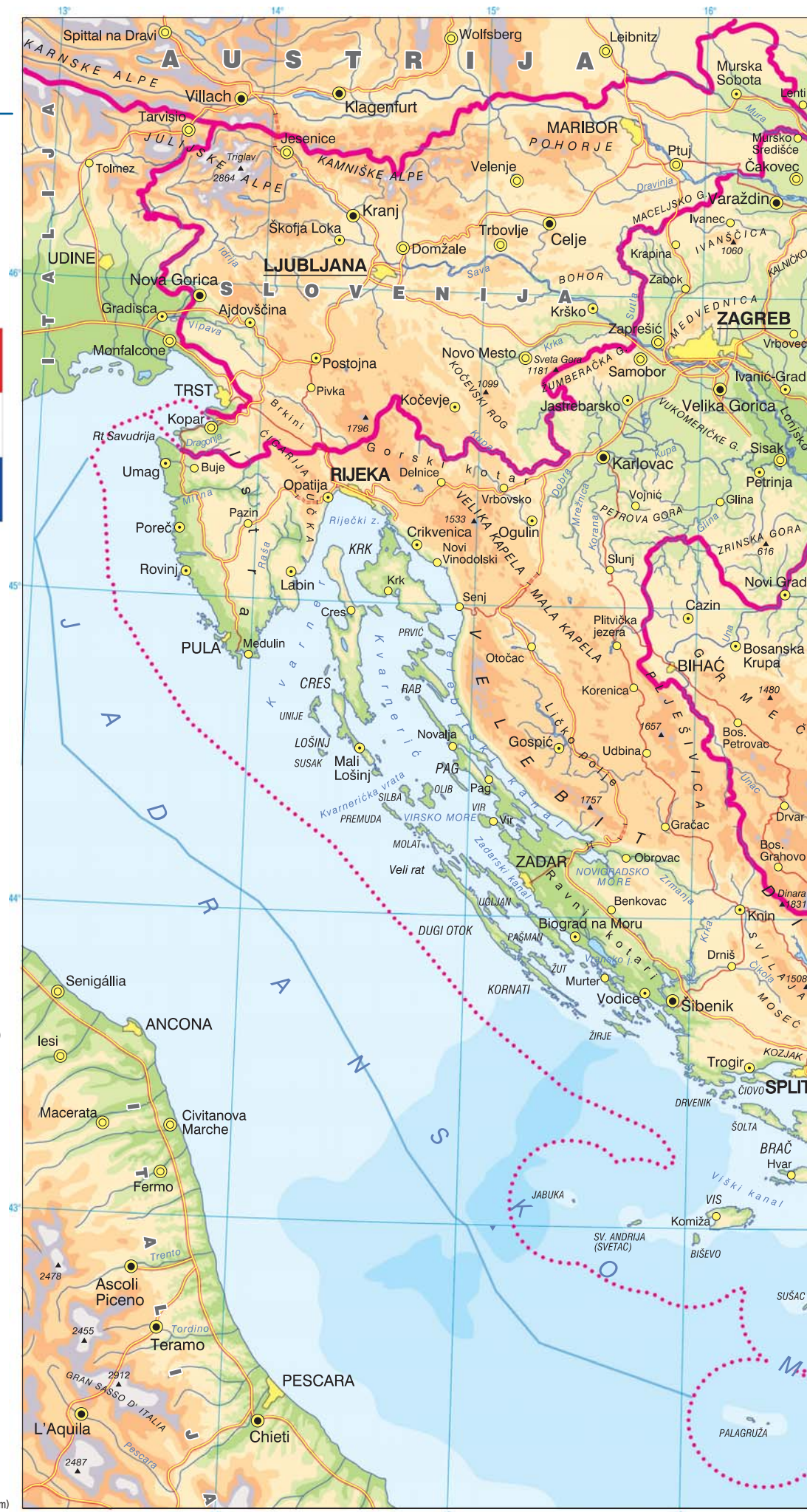
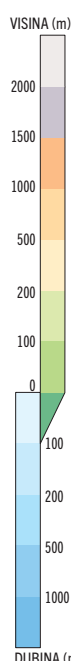
Zastava Republike Hrvatske

Zastava Republike Hrvatske ima tri boje: crvenu, bijelu i plavu s grbom Republike Hrvatske u sredini.

Grb Republike Hrvatske

Grb Republike Hrvatske povijesni je hrvatski grb u obliku štita. Čini ga 25 crvenih i bijelih (srebrnih) polja raspoređenih u pet redova i pet stupaca. Prvo polje u gornjem lijevom kutu štita crvene je boje. Iznad štita nalazi se kruna s pet povijesnih hrvatskih grbova. Slijeva nadesno to su najstariji poznati hrvatski grb te grbovi Dubrovačke Republike, Dalmacije, Istre i Slavonije.

VELIČINA NASELJA (BROJ STANOVNIKA)

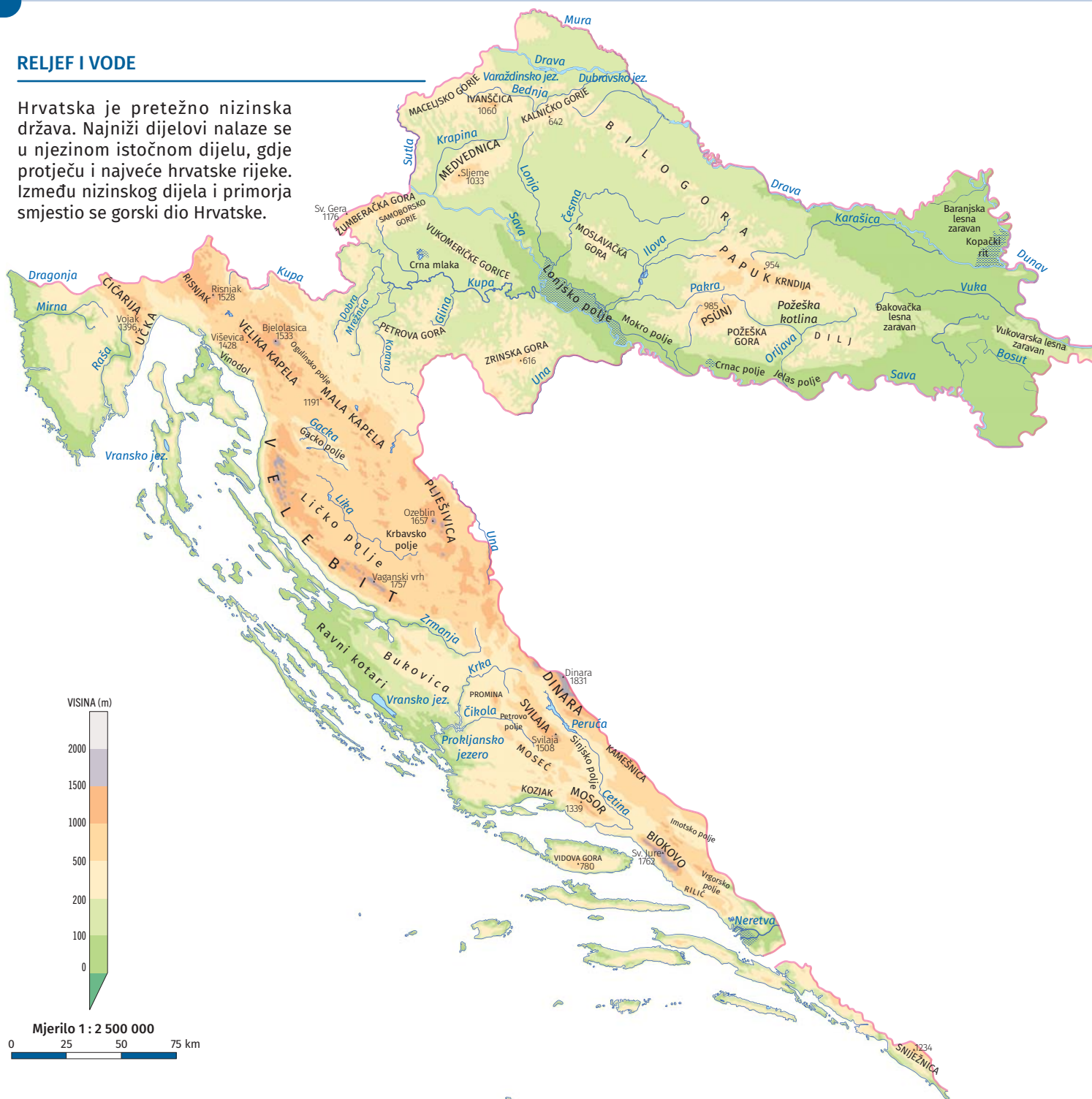
POVRŠINA I GRANICE

Površina Republike Hrvatske	88 057 km ²
Površina kopna i otoka	56 594 km ²
Površina obalnog mora	31 479 km ²
Dužina kopnenih granica	2375 km
Dužina granice na moru	948 km

KRAJNJE TOČKE REPUBLIKE HRVATSKE**HRVATSKE TRADICIJSKE REGIJE**

RELJEF I VODE

Hrvatska je pretežno nizinska država. Najniži dijelovi nalaze se u njezinom istočnom dijelu, gdje protječu i najveće hrvatske rijeke. Između nizinskog dijela i primorja smjestio se gorski dio Hrvatske.

Vransko jezero kod Biograda najveće je jezero u Hrvatskoj.

Dinara, najviša planina u Hrvatskoj, smještena je između Sinjskog i Livanjskog polja.

Rijeka Kupa najduža je rijeka čiji se i izvor i ušće nalaze u Hrvatskoj.

NAJVEĆA JEZERA

Vransko jez. (kod Biograda)	30,7 km ²
Dubravsko jez.*	17,1 km ²
Peruća (na Cetini)*	13,0 km ²
Prokljansko jez.	11,1 km ²
Varaždinsko jez.*	10,1 km ²

* umjetna jezera

NAJVIŠE PLANINE

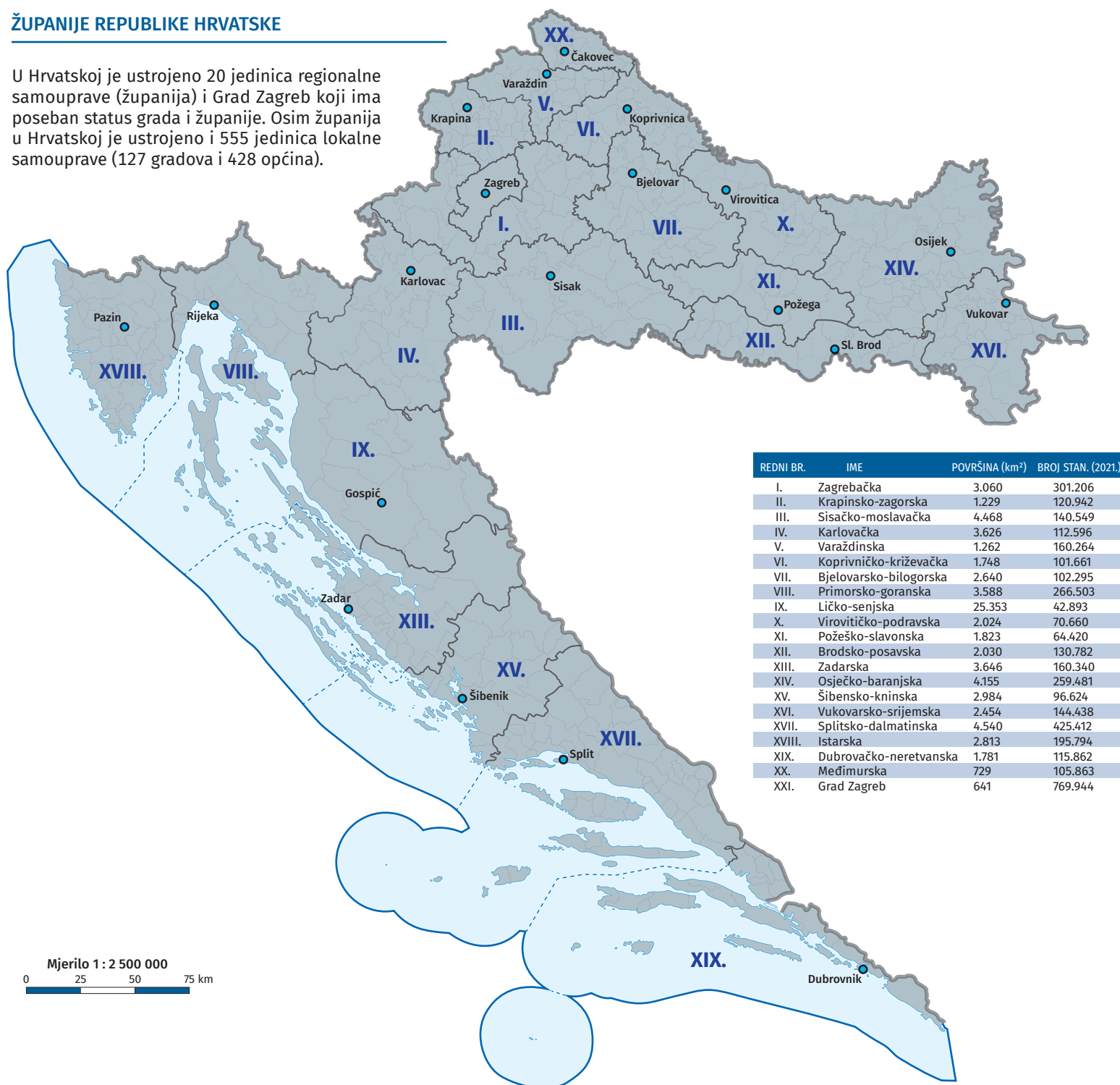
Dinara (Dinara)	1831 m
Sv. Jure (Biokovo)	1762 m
Vaganski vrh (Velebit)	1757 m
Ozeblin (Plješivica)	1657 m
Bjelolasica (Velika Kapela)	1533 m

NAJDUŽE RIJEKE

Sava	562 km (ukupno 945 km)
Drava	505 km (ukupno 707 km)
Kupa	296 km (ukupno 296 km)
Dunav	188 km (ukupno 2 857 km)
Bosut	151 km (ukupno 186 km)

ŽUPANIJE REPUBLIKE HRVATSKE

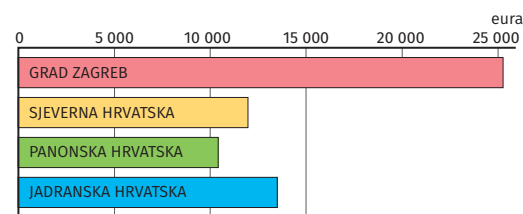
U Hrvatskoj je ustrojeno 20 jedinica regionalne samouprave (županija) i Grad Zagreb koji ima poseban status grada i županije. Osim županija u Hrvatskoj je ustrojeno i 555 jedinica lokalne samouprave (127 gradova i 428 općina).

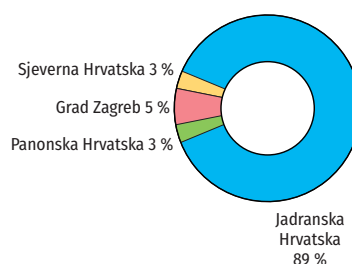
STATISTIČKE (NUTS 2) REGIJE

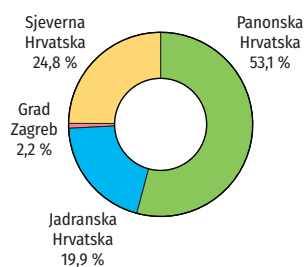
GOSPODARSKA AKTIVNOST (UKUPNI BDP) 2021.

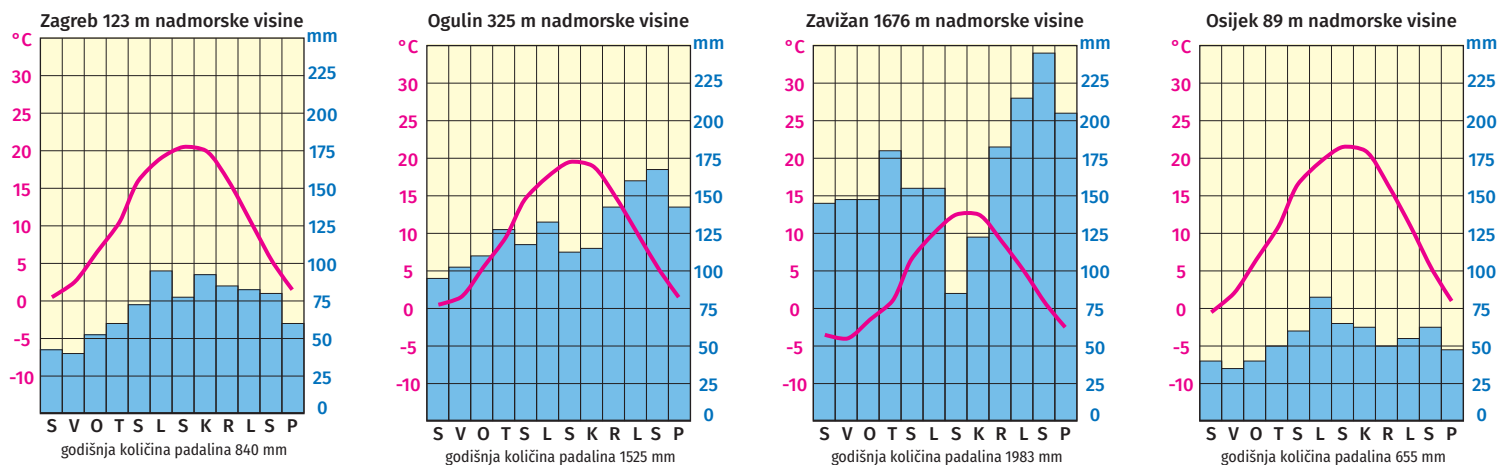

TURISTIČKI DOLASCI 2021.

BDP OSTVAREN U POLJOPRIVREDI, ŠUMARSTVU I RIBARSTVU 2020.

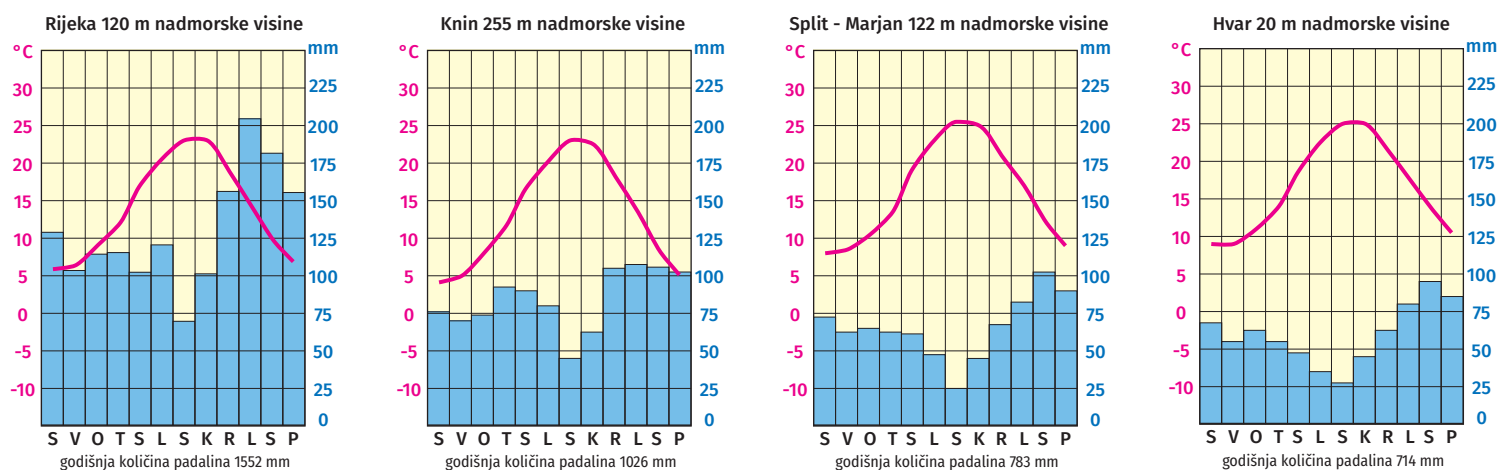
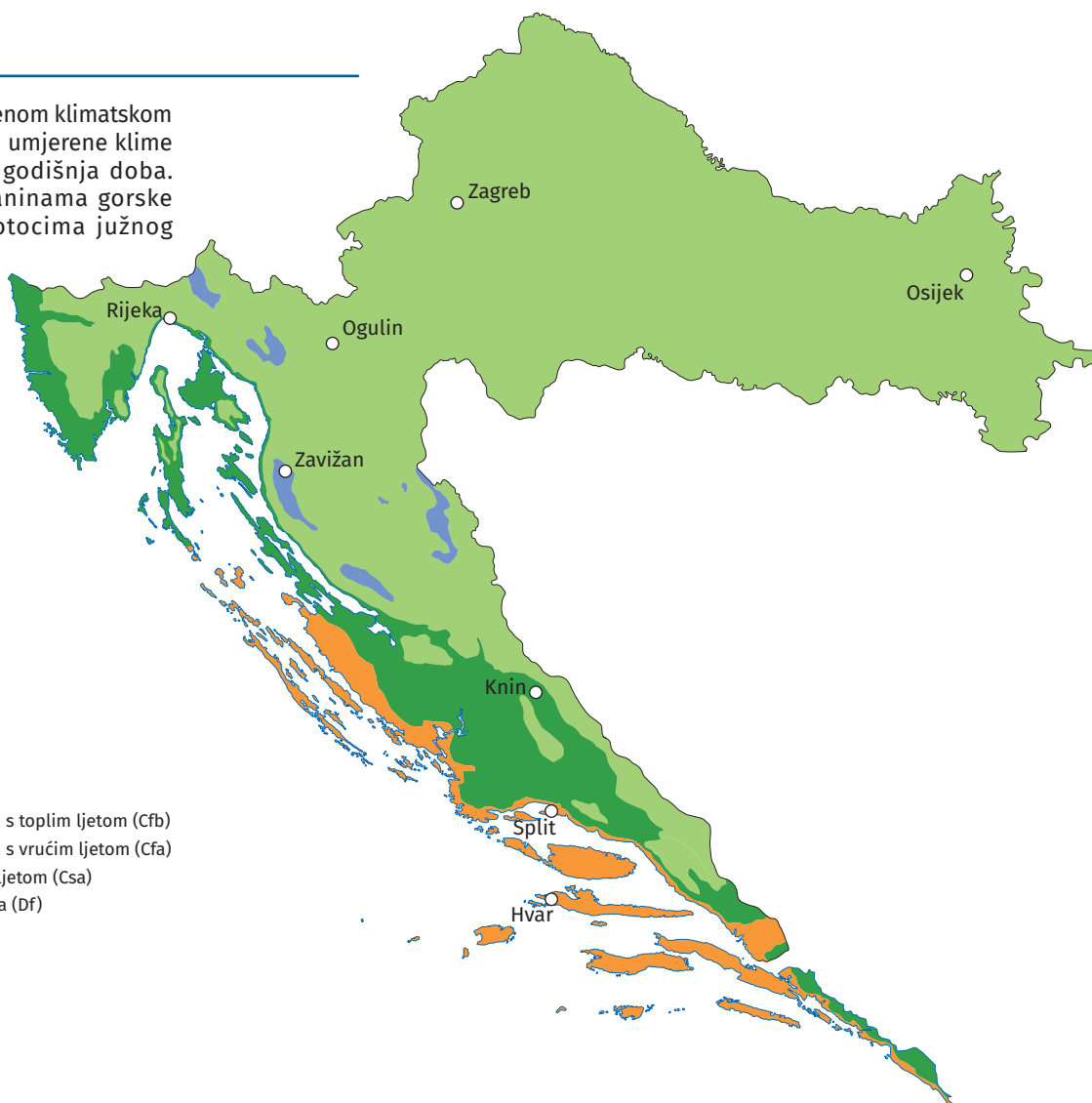
TIPOVI KLIMA

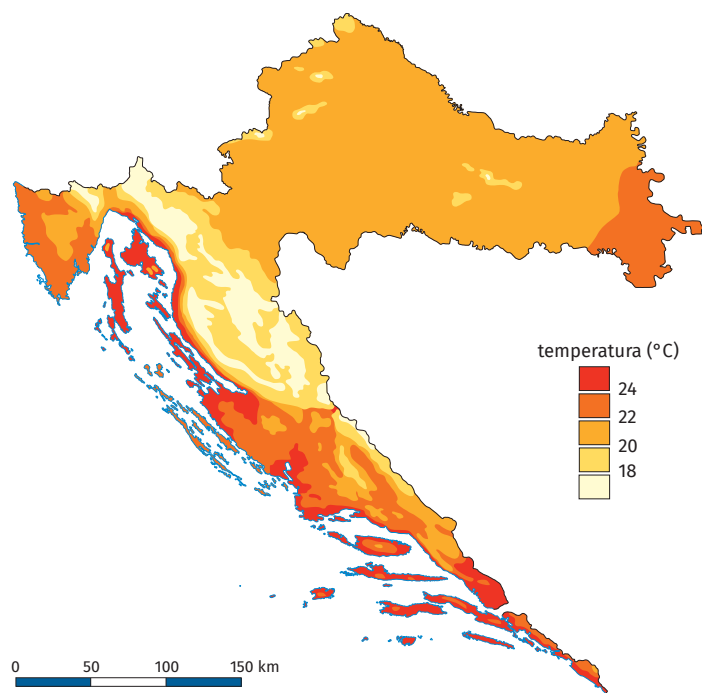
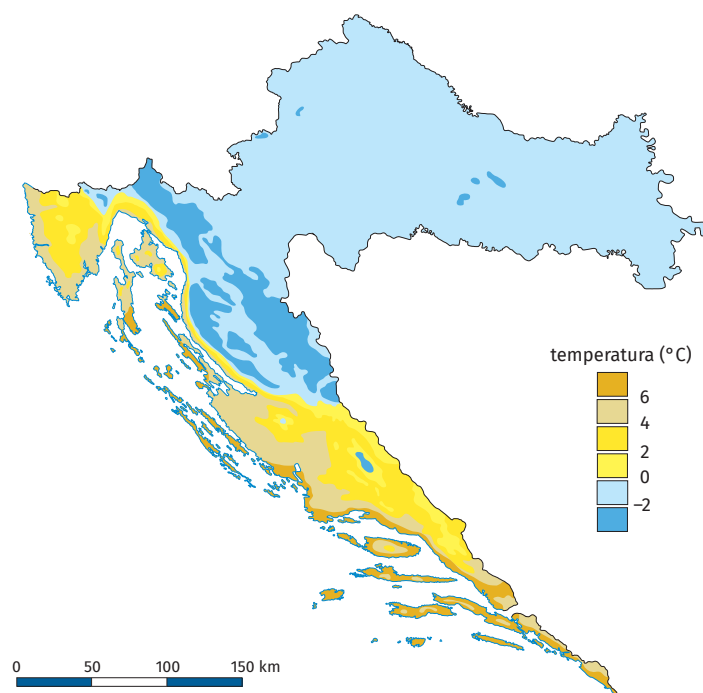
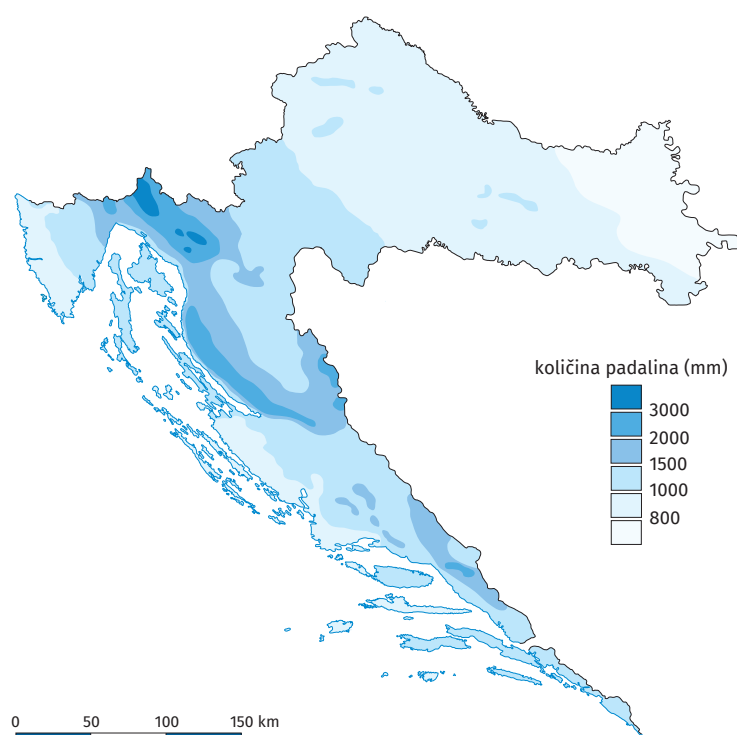
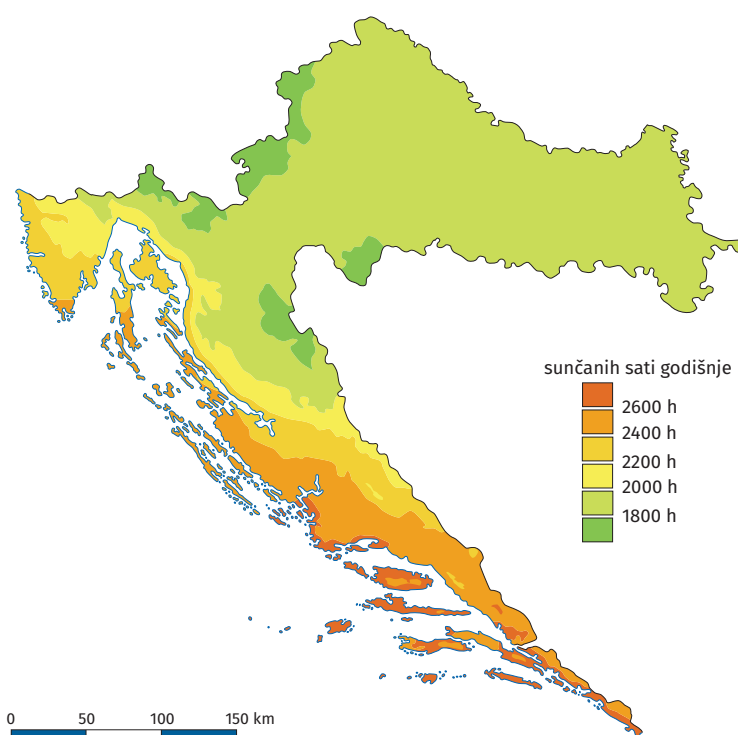
Hrvatska je smještena u umjerenom klimatskom pojasu pa u njoj prevladavaju umjerene klime s dobro izražena sva četiri godišnja doba. Najhladnija klima je na planinama gorske Hrvatske, a najtoplija na otocima južnog hrvatskog primorja.

- umjereno topla vlažna klima s toplim ljetom (Cfb)
- umjereno topla vlažna klima s vrućim ljetom (Cfa)
- sredozemna klima s vrućim ljetom (Csa)
- vlažna snježno-šumska klima (Df)

Mjerilo 1 : 3 000 000

0 25 50 75 km

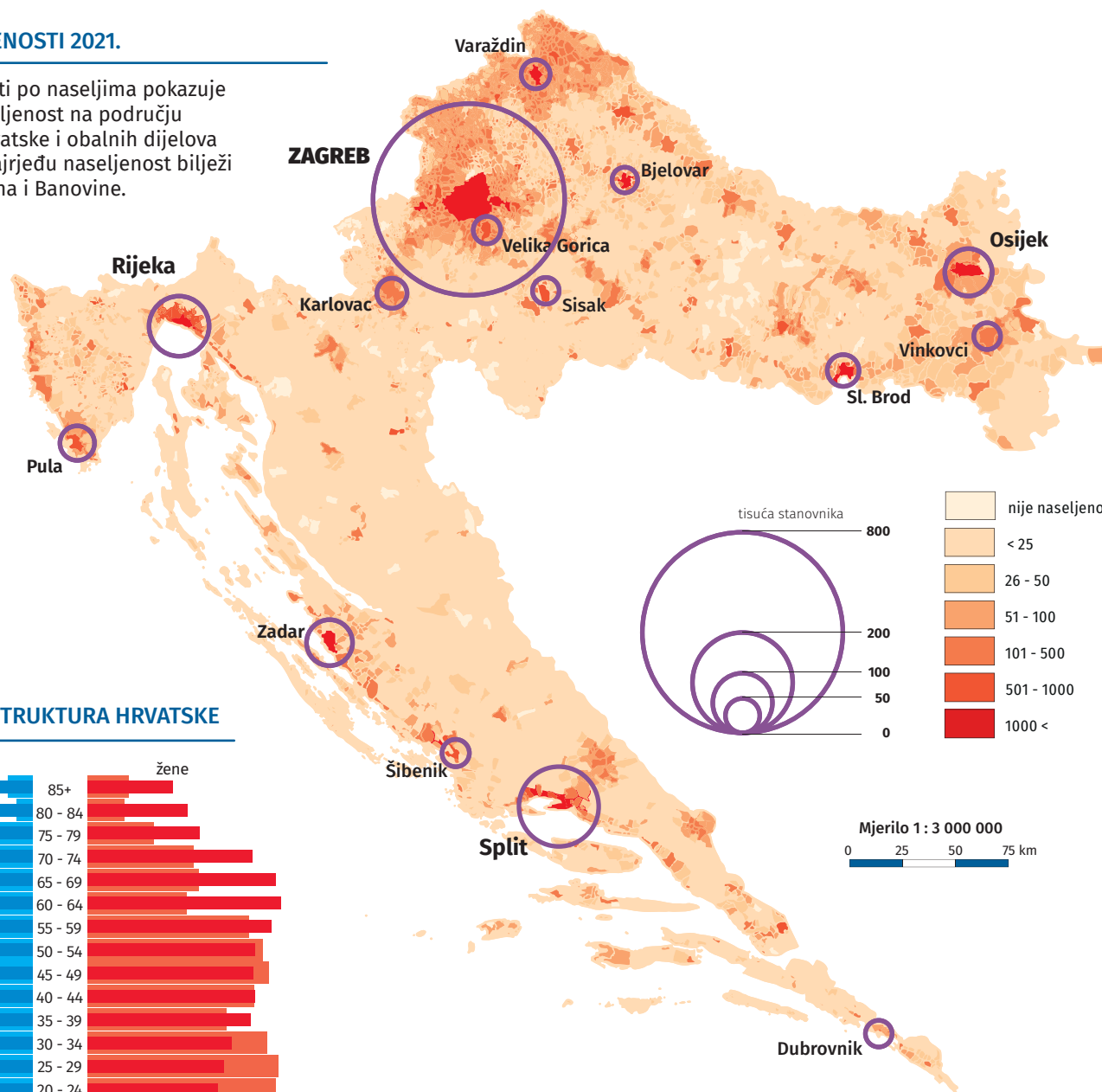
SREDNJA TEMPERATURA ZRAKA U SRPNJU**SREDNJA TEMPERATURA ZRAKA U SIJEČNJU****PROSJEČNA GODIŠNJA KOLIČINA PADALINA****PROSJEČAN BROJ SUNČANIH SATI (INSOLACIJA)**

Prema pouzdanim mjerenjima, najviša temperatura zraka u Hrvatskoj izmjerena je 4. kolovoza 1981. u Pločama i iznosila je 42,8 °C. Najniža ikad izmjerena temperatura zraka iznosila je -34,6°C, u Gračacu 13. siječnja. 2003. godine.

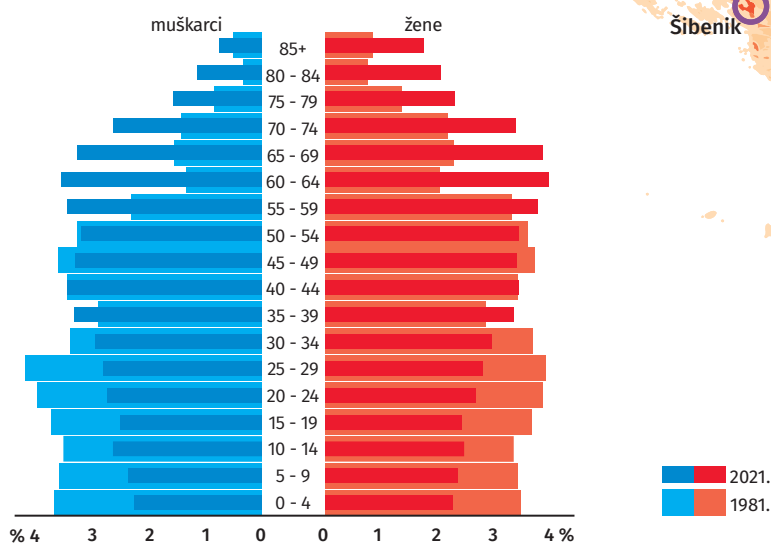

GUSTOĆA NASELJENOSTI 2021.

Gustoća naseljenosti po naseljima pokazuje da je najgušća naseljenost na području sjeverozapadne Hrvatske i obalnih dijelova Dalmacije i Istre. Najrjeđu naseljenost bilježi prostor Like, Korduna i Banovine.

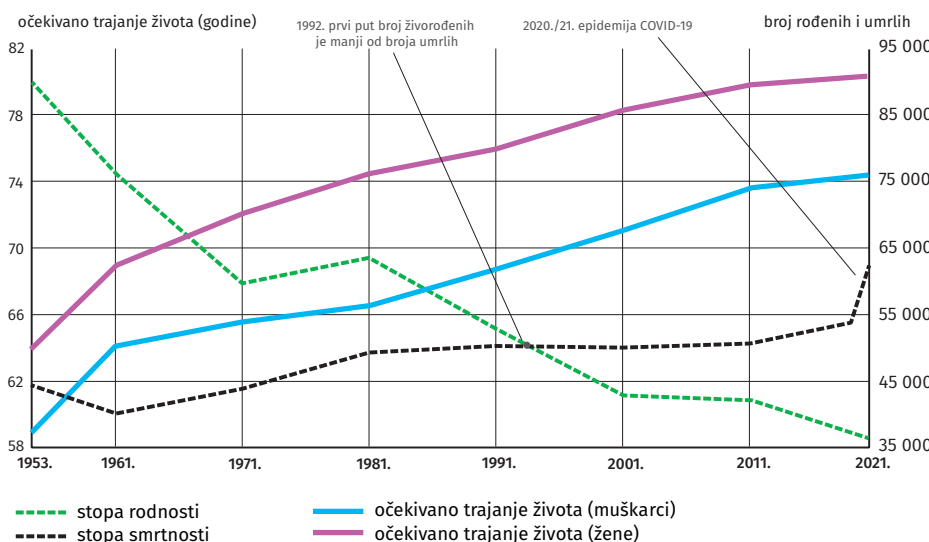

DOBNO-SPOLNA STRUKTURA HRVATSKE

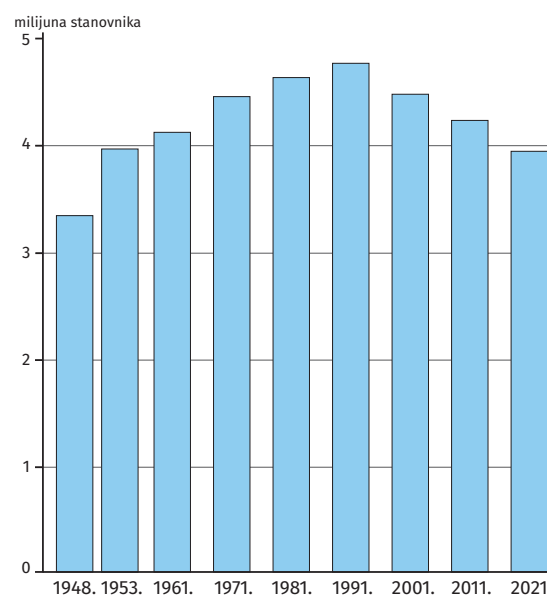

POKAZATELJI VITALNOSTI STANOVNIŠTVA HRVATSKE

Drugu polovinu 20. stoljeća obilježava pad stope rodosti i povećanje stope smrtnosti hrvatskog stanovništva. Istodobno se produžio životni vijek. Navedeni čimbenici uzrokovali su starenje stanovništva Hrvatske.

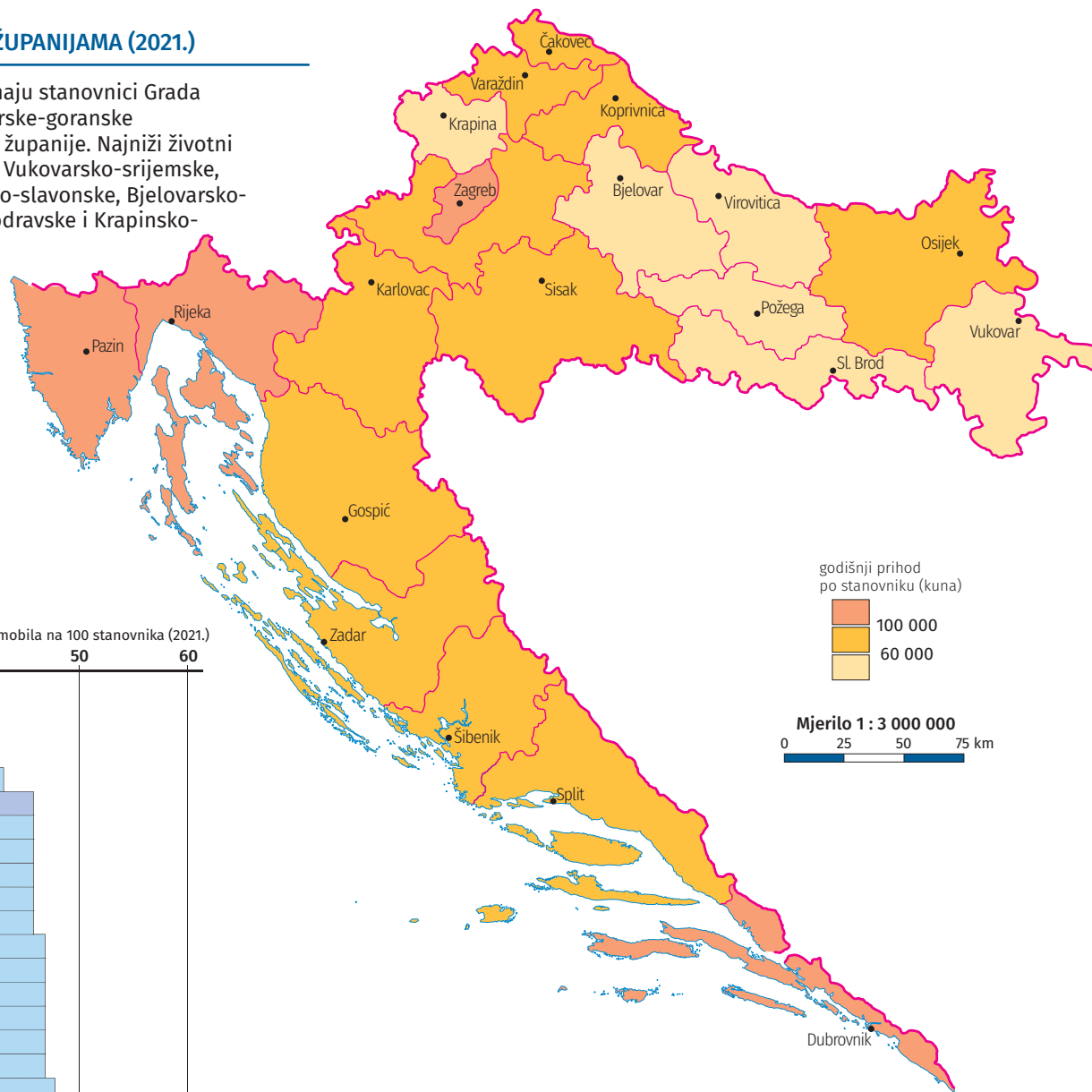
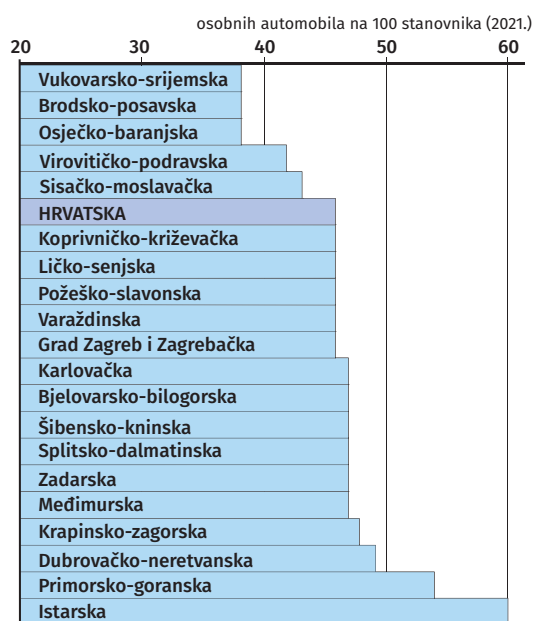

PROMJENA BROJA STANOVNIKA HRVATSKE

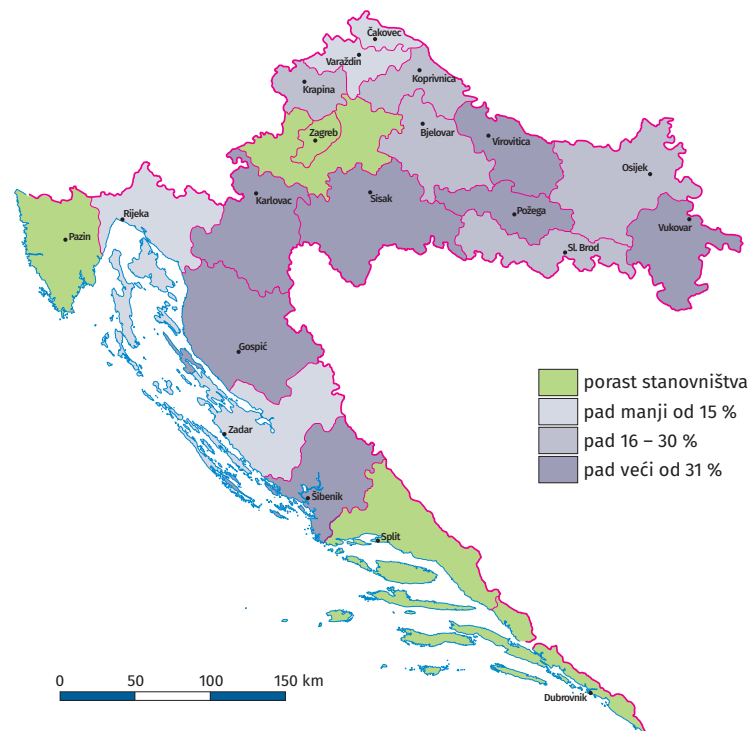

ŽIVOTNI STANDARD PO ŽUPANIJAMA (2021.)

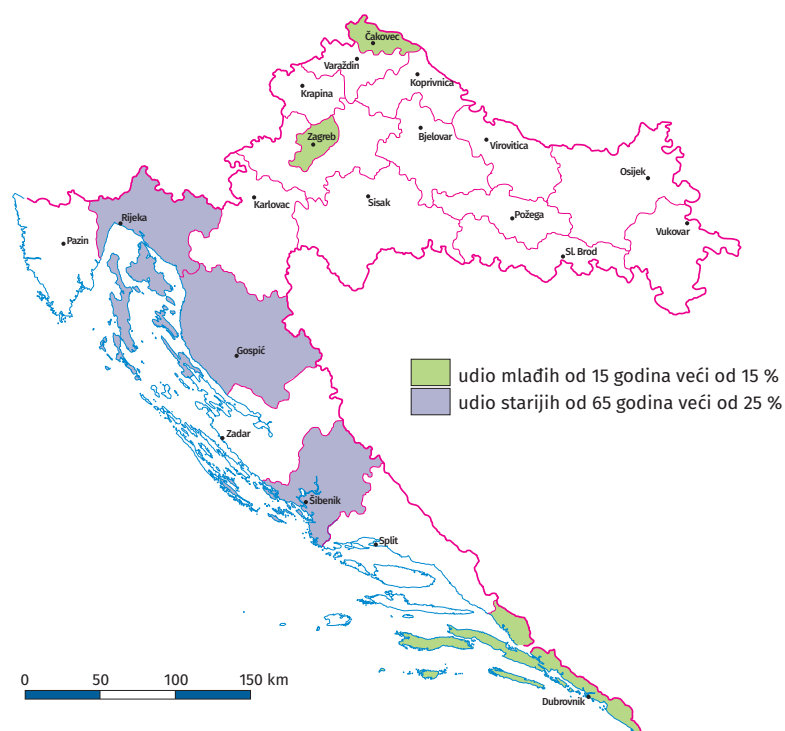
Najviši životni standard imaju stanovnici Grada Zagreba te Istarske, Primorske-goranske i Dubrovačko-neretvanske županije. Najniži životni standard imaju stanovnici Vukovarsko-srijemske, Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Bjelovarsko-bilogorske, Virovitičko-podravске i Krapinsko-zagorske županije.

KRETANJE BROJA STANOVNIKA PO ŽUPANIJAMA (1981. – 2021.)

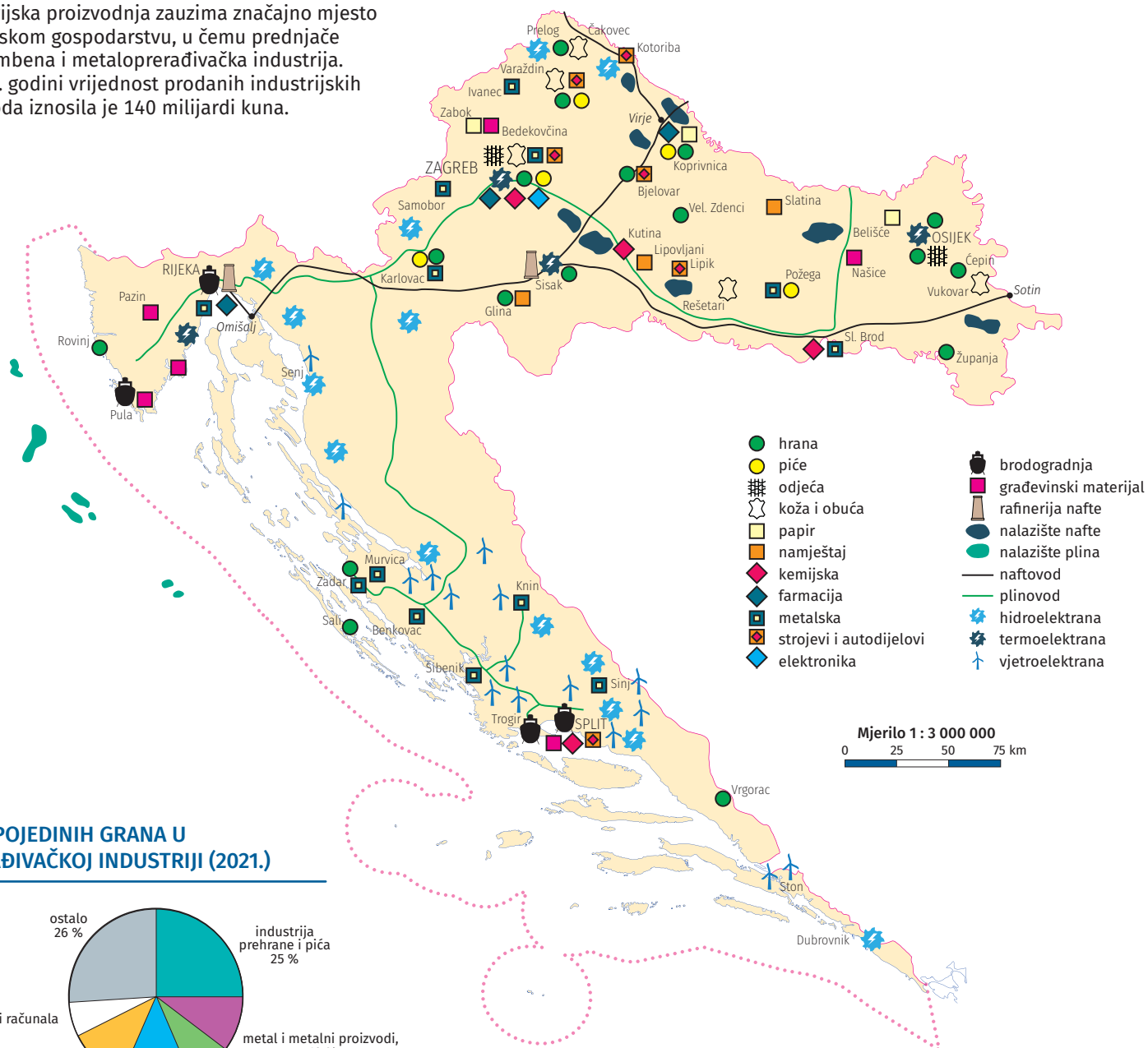

STANOVNIŠTVO PREMA DOBI PO ŽUPANIJAMA (2021.)

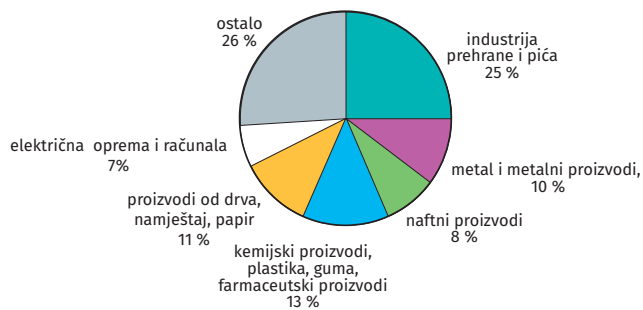

INDUSTRIJA I ENERGETIKA

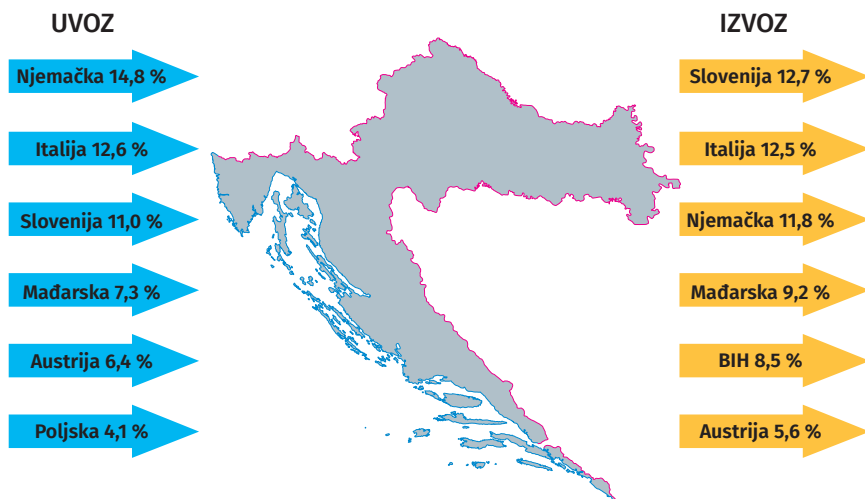
Industrijska proizvodnja zauzima značajno mjesto u hrvatskom gospodarstvu, u čemu prednjače prehrambena i metaloprerađivačka industrija. U 2018. godini vrijednost prodanih industrijskih proizvoda iznosila je 140 milijardi kuna.

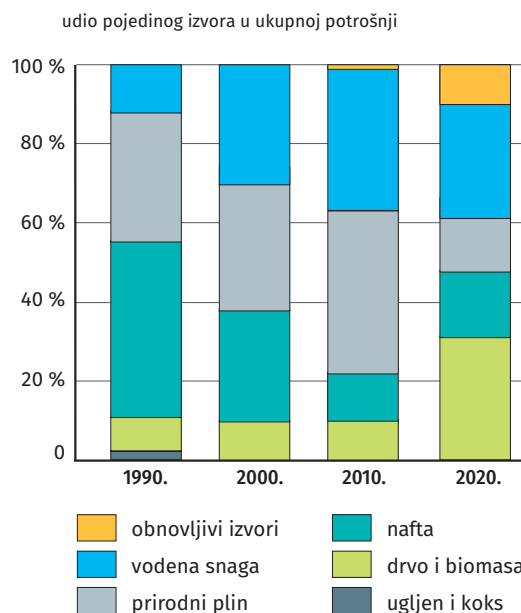
UDIO POJEDINIH GRANA U PRERAĐIVAČKOJ INDUSTRIJI (2021.)

DRŽAVE PARTNERI U RAZMJENI ROBA (2021.)

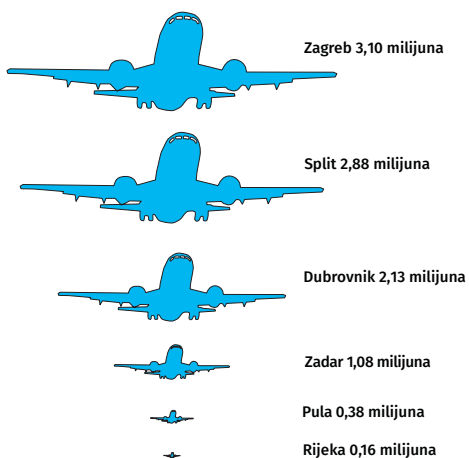
UDIO POJEDINIH ENERGENATA U UKUPNOJ POTROŠNJI ENERGIJE (1990. – 2020.)

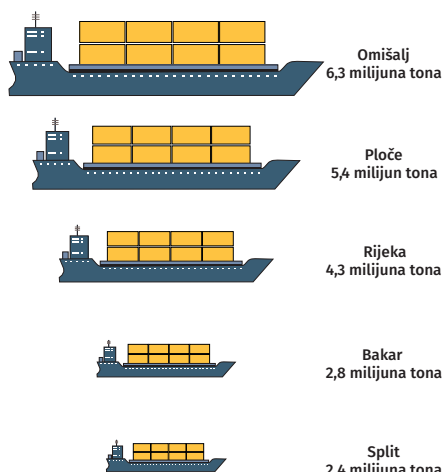

POMORSKI I ZRAČNI PROMET U HRVATSKOJ (2022.)

Promet putnika u zračnim lukama

Promet roba u morskim lukama

Promet putnika u morskim lukama

